

Göteborgs Spårvägar AB

– granskning av verksamhetsåret 2022

2023-01-18

December 2022

Titel: Göteborgs Spårvägar AB – granskning av verksamhetsåret 2022

Diarienummer: 0149/22

Lekmannarevisorer: Torbjörn Rigemar & Gun Alexandersson Malm

Yrkesrevisor: Pär Lindén & Vilma Lisboa Skarp

www.goteborg.se/stadsrevisionen

www.vgregion.se/revision

Innehåll

1	Sammanfattning	4
1.1	Sammanfattande bedömning	4
1.2	Sammanställning av rekommendationer	5
2	Grundläggande granskning	6
2.1	Bedömning	6
3	Uppföljning av tidigare granskning	7
3.1	Uppföljning av säkerhet och trafikledning	7
3.2	Uppföljning av offentlighetsprincipen	9
3.3	Uppföljning av bolagets följsamhet mot fullmäktiges mål	11
3.4	Uppföljning av ekonomistyrning	12
4	Lekmannarevisorernas uppdrag och rapportering	16
5	Språkbruk och revisionstermer	16

1 Sammanfattning

Styrelse och vd ansvarar för att bolagets verksamhet bedrivs i enlighet med lagar och föreskrifter, bolagsordning samt ägardirektiv.

Lekmannarevisorernas uppdrag är att granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt om bolagets interna kontroll är tillräcklig.

Granskningen av verksamheten omfattar en grundläggande del, som är en översiktlig granskning av bolagets ledning, styrning och interna kontroll samt en uppföljning av tidigare års granskning.

Vi redovisar våra granskningar genom att först beskriva lekmannarevisorernas bedömningar. Därefter redogör vi för våra iakttagelser.

1.1 Sammanfattande bedömning

Lekmannarevisorernas sammanfattande bedömning är att bolaget i huvudsak har skött verksamheten på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt samt att den interna kontrollen har varit tillräcklig. I samband med uppföljningen av föregående års granskning framkommer dock att vissa förbättringsåtgärder behövs.

Nedan redogör vi kort för respektive område som omfattas av årets granskning. Därefter följer en tabell med de rekommendationer som kvarstår från föregående år.

- **Grundläggande granskning:** Den grundläggande granskningen syftar till att översiktligt bedöma bolagets ledning och styrning samt interna kontroll. Vår översiktliga bedömning är att bolaget i huvudsak har en tillfredsställande ledning och styrning samt tillräcklig intern kontroll inom de områden som vi har granskat, men efter uppföljningen av föregående års granskning kvarstår två rekommendationer.
- **Uppföljning av granskning:** Föregående års granskning utmynnade i nio rekommendationer. Fem av dessa nio rekommendationer avsåg iakttagelser i den grundläggande granskningen. Fyra avsåg iakttagelser som rörde trafikledning och trafiksäkerhetsarbete.

När det gäller rekommendationerna i samband med den grundläggande granskningen rörde det sig i princip om tre områden.

1. Offentlighetsprincipen och sekretess
2. Ekonomistyrning och följsamhet mot stadens riktlinjer, samt
3. Följsamhet mot fullmäktiges mål.

Efter årets granskning bedömer vi att tre av de fem rekommendationer som avsåg den grundläggande granskningen är hanterade och åtgärdade. I två fall bedömer vi att det finns skäl att tills vidare låta rekommendationen kvarstå.

Granskningen av trafikledningen förra året omfattade även delar av bolagets säkerhetsarbete. Av flera skäl har vi inte gjort någon uttömmande uppföljning i år av dessa områden. På grund av detta, inte på grund av nya iakttagelser, kvarstår tre av rekommendationerna. När det gäller trafiksäkerhet har vi i delar gjort en uppföljning. Vår bedömning är att en av rekommendationerna är omhändertagen.

1.2 Sammanställning av rekommendationer

Område	Rekommendation
Grundläggande granskning	<p>Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att säkerställa att bolaget följer offentlighetsprincipen och en korrekt tillämpning av sekretesslagstiftningen.</p> <p>Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att säkerställa att ekonomin är i balans under 2023 och framgent.</p>
Granskning av trafiksäkerhetsarbetet	<p>Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att genomföra en oberoende utredning av de visselblåsaranmälningar som inkommit som rör säkerhetsfrågor och som samtidigt relaterar till ansvariga personer i bolagets ledning.</p> <p>Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att säkerställa att bolaget följer ingångna avtal med trafikkontoret som rör särskild trafikledning och trafiksäkerhet samt åtgärda brister som framkommer i såväl de revisionsrapporter som trafikkontoret ställt samman som i denna granskningsredogörelse.</p> <p>Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att stärka arbetet med bolagets riskhantering samt att säkerställa att riskanalyser utformas i enlighet med gällande styrdokument på området.</p>

2 Grundläggande granskning

Den grundläggande granskningen syftar till att översiktligt bedöma bolagets ledning och styrning samt interna kontroll. Styrningen och kontrollen ska vara tillräcklig för att leva upp till mål, beslut och föreskrifter.

Den grundläggande granskningen består av tre övergripande revisionsfrågor:

- Har bolaget genomfört sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt?
- Har bolaget en ändamålsenlig styrning, uppföljning och rapportering av sin ekonomi?
- Har bolaget sett till att den interna styrningen, uppföljningen och kontrollen är tillräcklig?

Granskningen är avvikelsebaserad och är inriktad på bolagets övergripande systematik, strukturer och arbetssätt.

Granskningen av bolag genomförs under hela granskningsåret. Stadens tidsplan medger inte någon detaljerad granskning av årsrapporten.

2.1 Bedömning

Vår bedömning utifrån en översiktlig granskning är att bolaget har genomfört sitt grunduppdrag på ett ändamålsenligt sätt. Vi bedömer även att bolaget i allt väsentligt har ett ändamålsenligt beslutsfattande.

Vår bedömning att bolaget har sett till att den interna styrningen, uppföljningen och kontrollen är tillräcklig. Efter vår uppföljning av föregående års grundläggande granskning kvarstår dock två rekommendationer som behöver åtgärdas.

2.1.1 Har bolaget genomfört sitt uppdrag på ett ändamålsenligt sätt?

Bolaget ska genomföra sitt grunduppdrag enligt bolagsordningen och ägardirektivet samt enligt de mål och riktlinjer som fullmäktige har beslutat om. Fullmäktige har genom budgeten gett bolagsklustren specifika mål som ska uppnås. Fullmäktige har även gett vissa bolag specifika uppdrag som ska genomföras. Vi har översiktligt granskat hur bolaget har genomfört sitt grunduppdrag och arbetat med fullmäktiges specifika mål och uppdrag, i den utsträckning sådana mål och uppdrag finns för bolaget. Vi har även granskat styrelsens protokoll och beslutsunderlag.

Granskningen visar att bolaget i har planerat och genomfört grunduppdraget i enlighet med bolagsordningen och ägardirektivet. Bolaget har inte tilldelats några specifika mål eller uppdrag i fullmäktiges budget.

2.1.2 Har bolaget en ändamålsenlig styrning, uppföljning och rapportering av sin ekonomi?

Bolaget ska se till att det finns en kontinuerlig ekonomisk uppföljning och rapportering. Vi har översiktligt granskat bolagets styrning av ekonomin samt dess ekonomiska uppföljning och rapportering.

Vår granskning visar att bolaget har genomfört en kontinuerlig uppföljning och rapportering av sin ekonomi.

2.1.3 Har bolaget sett till att den interna styrningen, uppföljningen och kontrollen är tillräcklig?

Bolaget ska se till att det finns ett systematiskt arbete med intern styrning och kontroll och riskhantering inom väsentliga områden. Bolaget ska även följa upp och utvärdera detta arbete. Vi har översiktligt granskat bolagets interna styrning, uppföljning och kontroll.

Vår granskning visar att bolaget har upprättat en samlad riskbild och en internkontrollplan som enligt vår bedömning omfattar väsentliga områden. Granskningen visar att bolaget huvudsakligen har ett ändamålsenligt arbetssätt för att följa upp den interna kontrollen och utvärdera sitt system för styrning, uppföljning och kontroll.

3 Uppföljning av tidigare granskning

Ibland resulterar våra granskningar i att revisorerna lämnar rekommendationer och i vissa fall även kritik. När detta händer följer vi i de flesta fall upp detta nästkommande år. Nedan redogör vi för den uppföljning som vi har genomfört i år.

3.1 Uppföljning av säkerhet och trafikledning

Lekmannarevisorerna granskade år 2021 trafiksäkerhet och trafikledning. Granskningen resulterade i att lekmannarevisorerna riktade följande rekommendationer till bolaget styrelse och vd:

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att säkerställa trafiksäkerhetsfunktionens oberoende inom GSAB:s organisation.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen att genomföra en oberoende utredning av de visselblåsanmälningar som inkommit som rör säkerhetsfrågor och som samtidigt relaterar till ansvariga personer i bolagets ledning.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att säkerställa att bolaget följer ingångna avtal med trafikkontoret som rör särskild trafikledning och

trafiksäkerhet samt åtgärda brister som framkommer i så väl de revisionsrapporter som trafikkontoret ställt samman som i denna granskningsredogörelse.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att stärka arbetet med bolagets riskhantering samt att säkerställa att riskanalyser utformas i enlighet med gällande styrdokument på området.

Med undantag för den första av rekommendationerna ovan har vi inte genomfört någon uppföljning i år av trafikledningen och trafiksäkerhet. Det kommer att ske vid ett senare tillfälle. Tillsvidare kvarstår därför tre av föregående års rekommendationer.

3.1.1 Bedömning

En allvarlig incident inträffade under året i samband med ett banarbete. Vår slutsats, bland annat mot bakgrund av bolagets egen utredning, är att incidenten blev mycket allvarlig på grund av att gällande säkerhetsföreskrifter inte följdes. Vi har inte värderat vad som orsakade detta brott mot säkerhetsföreskrifterna, men det visar enligt vår bedömning att säkerhetskulturen behöver förbättras. Det är också den slutsats som kan utläsas av bolagets egen rapport. Mot den bakgrunden vill vi fortsatt framhålla vikten av att styrelsen prioriterar säkerhetsarbetet i sin styrning och uppföljning. På motsvarande sätt som intern kontroll måste vara en integrerad del av arbetet inom ledningsorganisationen, måste även säkerhetsperspektivet vara ett integrerat perspektiv vid alla ledningsbeslut inom organisationen. Mot bakgrund av åtgärder eller beslut som genomförts under året bedömer vi dock att bolaget har agerat i linje med vår rekommendation från föregående år. Bolaget har i sin rapport efter tillbudet dragit slutsatsen att säkerheten vid banarbete behöver stärkas. Vi bedömer därför att bolagets åtgärder för närvarande är tillräckliga med avseende på vår rekommendation. Rekommendationen är därmed omhändertagen. Vi kommer att följa upp säkerhetsarbetet under kommande år.

3.1.2 Iakttagelser

Arbetet med såväl trafikledning och trafiksäkerhet är områden som regleras i avtal mellan Göteborgs Spårvägar och Trafikkontoret. Trafikkontoret har i avtal överlåtit det operativa ansvaret att bedriva trafikledning. I ett annat avtal regleras den gemensamma säkerhetsfunktion som rör säkerheten i bananläggningen.

I en verksamhet som den spårvägen bedriver finns lagkrav och andra regler att förhålla sig till, samt inte minst det faktum att olyckor oavsett kan få mycket allvarliga konsekvenser. Mot den bakgrunden betonade vi i 2021 års granskning behovet av att tydligt särskilja produktionsansvar från säkerhetsansvar, eller annorlunda uttryckt; säkerhetsansvariga skall inte behöva ta några andra hänsyn än just kraven på säkerhet. Med oberoende avsåg vi just detta. Produktion och effektivitet får inte utgöra en målkonflikt för säkerhetsansvariga.

Under året har vi gjort ett par observationer som indikerar att förutsättningar för säkerhetsarbetet förstärkts. Dels har säkerhetsavdelningen fått personell förstärkning, dels har trafiksäkerhetschefen fått fullt och likvärdigt mandat jämfört med tidigare trafiksäkerhetschefer.

Under året har en allvarlig incident inträffat i samband med ett svetsarbete på banan, där en person kunde ha förolyckats. I bolagets egen utredning efter olyckan framkommer att flera säkerhetsföreskrifter åsidosatts. Visserligen medför trafiksituationen i staden och pågående ombyggnationer i gatumiljön en riskfaktor som är svår eller nästintill omöjlig att åtgärda enbart från bolagets sida, men det aktuella tillbudet ägde rum på en separat banvall (skild från annan trafik) och inga ombyggnationer eller annat pågick som kunde utgöra en från bolagets sida okontrollerbar riskfaktor.

3.2 Uppföljning av offentlighetsprincipen

Lekmannarevisorerna granskade år 2021 bolagets tillämpning av offentlighetsprincipen och frågor i anslutning till denna princip såsom publiceringen av styrelsedokument på stadens websida. Granskningen resulterade i att lekmannarevisorerna riktade följande rekommendationer till bolaget styrelse och vd:

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att säkerställa att bolaget följer offentlighetsprincipen och en korrekt tillämpning av sekretesslagstiftningen.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att i anslutning till publiceringen av styrelsehandlingar på stadens webbsida, tydligare informera hur begäran om att få en handling utlämnad går till samt klargöra att sekretessprövning sker först i samband med en sådan begäran.

3.2.1 Bedömning

Offentlighetsprincipen utgör en grundlagsskyddad rättighet i Sverige och därigenom också en grundprincip när det gäller det demokratiska statskicket. Detta speglar sig i att lekmannarevisorerna ser med relativt stort allvar på avvikelser från denna princip, dvs när handlingar inte utlämnas på ett korrekt sätt.

När det gäller ett fall där en visselblåsarankmälan skickats till ordförande konstaterar vi att hanteringen varit felaktig. När det gäller offentlighetsprincipen ska ett bolag betraktas som en myndighet. Det betyder att alla handlingar som ordförande eller en styrelseledamot tar emot via post eller på annat sätt, utgör en till bolaget inkommen handling. I detta avseende företräder ledamoten eller ordförande bolaget och gällande regelverk skall tillämpas på samma sätt som om handlingen skickats direkt till bolaget. Samma sak gäller för övrigt om vd eller någon annan tar emot dokument vid sidan av ordinarie kommunikationskanaler.

De fel eller brister vi noterat enligt ovan är enligt vår bedömning misstag och inte systematiska brister. När det gäller den handling ordförande inte lämnat in

för registrering hos bolaget bedömer vi att det inte funnits någon intention att undanhålla dokumentet.

När det däremot gäller frånvaron av besvärshänvisning och information om sekretessbeslut i samband med utlämnande av allmän handling, är det vår bedömning att bolaget behöver förbättra sina rutiner. Den första av rekommendationerna ovan kvarstår därför.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att säkerställa att bolaget följer offentlighetsprincipen och en korrekt tillämpning av sekretesslagstiftningen.

När det gäller publiceringen av styrelsehandlingar på stadens hemsida bedömer vi att bolaget hanterat detta i enlighet med intentionen i vår rekommendation. Rekommendationen kvarstår därför inte.

3.2.2 lakttagelser

Under året har bolagets sekretessbeslut vid två tillfällen varit föremål för prövning i kammarrätten. Vi har noterat att kammarrätten vid två tillfällen skickat tillbaka handlingar för förnyad prövning, dvs kammarrätten har inte godtagit bolagets sekretessbeslut.

I syfte att pröva bolagets hantering av offentlighet och sekretess har vi under året begärt ut handlingar från bolaget under ett anonymt namn. De handlingar vi begärde ut var samtliga vid tillfället inkomna visselblåsaranklaganden under 2022 samt den senaste ekonomirapporten. Handlingarna lämnades ut lite drygt två dygn efter att vår begäran skickats till bolagets allmänna e-mailadress. Samtliga visselblåsaranklaganden var maskerade i varierande omfattning. Därmed var de utlämnade visselblåsaranklagandena föremål för sekretessbeslut från bolagets sida. Vid sekretessbeslut skall detta meddelas i samband med att handlingen eller handlingarna lämnas ut jämte en besvärshänvisning. Varken information om sekretessbeslut eller besvärshänvisning medföljde vid utlämnandet.

Enligt bolagets månadsrapport, där utlämnande av handlingar redovisas, anges som mål att korrekt utlämnande skall ske inom högst tre dagar. De handlingar vi begärde ut lämnades ut inom denna tidsrymd.

JO har vid ett flertal tillfällen yttrat sig i frågan om skyndsamt hantering:

”JO har i ett flertal beslut uttalat att ett besked i en utlämnande fråga normalt bör lämnas samma dag som framställningen gjordes. Någon eller några dagars fördröjning kan dock godtas om det är nödvändigt för att ta ställning till om ett utlämnande får ske. Ett visst ytterligare dröjsmål kan vara ofrånkomligt om framställningen avser eller kräver genomgång av ett omfattande material”

Riksdagens ombudsmän. Beslut 2022-02-11. Dnr 1965-2021. s.17.

Mot bakgrund av JO:s ställningstagande noterar vi att utlämnandet av handlingarna har skett ett par dagar efter att vår begäran inkom till bolaget. Tre dagar efter en begäran är något sent ställt i relation till JO:s yttrande men kan vara acceptabelt om sekretess ska övervägas och beslutas. Samtidigt vill vi påpeka, att i de fall en begäran omfattar ett mycket stort antal dokument, särskilt om det krävs en sekretessprövning, kan fler än tre dagar vara acceptabelt.

I styrelsens protokoll för oktober månad noterade vi att vd redovisade 9 visseblåsanmälningar. En av dessa 9 anmälningar fick vi aldrig ta del av när vi begärde ut samtliga under året inkomna anmälningar. Det har framkommit att detta berodde på att en av visseblåsanmälningarna skickats direkt till styrelsens ordförande och därför aldrig registrerats som inkommen handling.

Vi har noterat att bolaget redovisar en uppföljning av utlämnande av handlingar i månadsrapporteringen. Vi har inte noterat att så skett under föregående år. Mot den bakgrunden uppfattar vi detta som att bolagets styrelse ägnar frågan om korrekt utlämnande större uppmärksamhet.

När det gäller den andra rekommendationen ovan hade den sin bakgrund i att vi 2021 gick igenom samtliga styrelsehandlingar och noterat att nästan 40 procent av dessa inte var publicerade på stadens hemsida. Eftersom andelen var så pass hög menade vi att det var viktigt att förtydliga att handlingar som inte publicerats fortfarande kan begäras ut, och att sekretessprövning sker först i samband med en sådan begäran. I årets granskning har vi översiktligt gått igenom styrelsehandlingar som publicerats på stadens hemsida och noterat att andelen icke publicerade handlingar är väsentligt färre. Vi har också noterat att ett förtydligande har gjorts så att det nu klarare framgår att sekretessprövning enligt sekretesslagen sker först när en handling begärs ut.

3.3 Uppföljning av bolagets följsamhet mot fullmäktiges mål

Bolaget fick en rekommendation 2021 som rörde bolagets följsamhet mot kommunfullmäktiges mål.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att säkerställa att de mål som berör bolaget hanteras i enlighet med instruktionerna i kommunfullmäktiges budget.

3.3.1 Bedömning

Vi bedömer att bolaget under 2022 har omhändertagit kommunfullmäktiges mål. Rekommendationen är därmed omhändertagen.

3.3.2 lakttagelser

I bolagets affärsplan för 2022 har bolaget tagit med samtliga de mål som kommunfullmäktige pekade ut för kollektivtrafikklustret i sin budget.

3.4 Uppföljning av ekonomistyrning

I granskningen 2021 fick bolaget följande två rekommendationer som på olika sätt avsåg bolagets ekonomistyrning:

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att säkerställa att ekonomin är i balans under 2022 och framgent.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att säkerställa att Göteborgs Stads regler för ekonomisk planering, budget och uppföljning samt Göteborgs Stads riktlinje för styrning, uppföljning och kontroll efterlevs.

3.4.1 Bedömning

Vår bedömning är att rimlig balans mellan budget och utfall uppnåtts under 2022 med avseende på trafikavtalet, men när det gäller utförandentreprenadavtalet är underskottet väsentligt och måste hanteras framgent.

Styrelsen bör verka för att ekonomin är i balans under 2023 och framgent. Uppenbart förutsätter detta att trafikkontoret och bolaget är överens om tolkning och tillämpning av gällande avtal, samt eventuellt att bolaget förbättrar redovisningen av sina faktiska kostnader. Enligt uppgifter från både trafikkontoret och bolaget pågår samtal som eventuellt kommer att leda fram till justeringar och förtydliganden av befintliga avtal.

När det gäller delårsbokslutet i augusti kan vi konstatera att redovisningen av bolagets nollresultat vad avser utförandentreprenadavtalet är missvisande. I en kommentar anger bolaget att: ”*Utifrån principen om självkostnad har resultatet för Trafikavtalet (30,9 mkr) och Utförandentreprenadavtalet (-9,4 mkr) bokats upp för motparterna Västtrafik och Trafikkontoret.*” Vid tidpunkten då styrelsen fastställde delårsrapporten förelåg en tvist i frågan mellan bolaget och trafikkontoret, vilket inte framgår av delårsrapporten. Den fordran som bolaget redovisade gentemot trafikkontoret avvisades av trafikkontoret, varför någon motpartsbokning aldrig ägde rum. Eftersom ingen motpartsbokning hade ägt rum, och då det dessutom förelåg en tvist, skulle underskottet enligt vår bedömning redovisats i delårsrapporten, oavsett om bolaget i ett senare skede under året tillsammans med Västtrafik och Trafikkontoret skulle finna en lösning som täcker underskottet. Vi bedömer att det redovisade nollresultatet i delårsbokslutet inte står i överensstämmelse med de regler som gäller för poster som förekommer mellan interna parter på olika nivåer i den kommunala koncernen Göteborgs Stad.

Med beaktande av de förutsättningar som framhålls ovan kvarstår den första rekommendationen från föregående år, men med ändringen att den nu avser 2023 och framgent.

Lekmannarevisorerna rekommenderar styrelsen och vd att säkerställa att ekonomin är i balans under 2023 och framgent.

Den andra av de två rekommendationerna kvarstår inte, men bolaget bör beakta de iakttagelser som rör principer för uppbokning av fordringar samt hur detta rapporteras i delårsrapporter.

3.4.2 Iakttagelser

I sitt svar till lekmannarevisorerna med anledning av 2021 års rekommendationer menar styrelsen med styrelsens egna ord att ”*ekonomin är i balans enligt avtal*”. Eftersom avtalet baserar sig på självkostnadsprincipen enligt ovan är ekonomin alltså närmast definitionsmässigt alltid i balans. Men vår invändning är att ekonomin inte är i balans gentemot den egna budgeten.

Enligt principavtalet, som ligger till grund för bolagets verksamhet, framgår indirekt att bolaget ska hålla sig inom beslutade budgetramar.

”GSAB:s verksamhet ska finansieras genom respektive direkttilldelningsavtal, eget kapital och i övrigt genom internt genererade medel och/eller upplåning. Parternas gemensamma mål är att Ågarna utöver detta inte ska behöva skjuta till mer medel till GSAB”.¹

Vi menar att kravet att hålla sig inom beslutad budget följer av denna princip. Utöver denna allmänna princip utvecklas frågan ytterligare med på avseende trafikavtalet.

”Västrafik och GSAB ska inom ramen för Trafikavtalet beakta skattebetalarnas och resenärernas intressen genom att ständigt sträva efter att hålla sig till den fastställda budgeten och om möjligt effektivisera arbetet inom ramen för trafikavtalet.”²

Avtalet utgör ett uppdrag till styrelsen att eftersträva god överensstämmelse mellan budget och utfall. Bolaget har med andra ord en generell skyldighet att så långt det är möjligt hålla fastställd budget, och styrelsen och vd har en skyldighet att säkerställa att budgeten följs. Därmed inte sagt att ekonomiska händelser alltid är rimligt förutsägbara eller att ett över eller underskott alltid bör ses som väsentligt relaterat till ekonomins omslutning. När det gäller trafikavtalet uppvisar bolaget ett överskott för 2022, vilket delvis hänger samman med att bolaget inte utfört budgeterad trafik. Detta överskott kan ses som acceptabelt sett till trafikavtalets ekonomiska omfattning, särskilt om delar av överskottet beror på omständigheter som ligger bortom bolagets kontroll.

¹ Principavtal avseende åtgärder för genomförande av avsiktsförklaringen och Huvudavtalet. 5.5.2

² Principavtal avseende åtgärder för genomförandet av avsiktsförklaring och Huvudavtalet. 6.1.2.

När det gäller utförandeentreprenadavtalet uppvisar däremot bolaget ett väsentligt underskott. Enligt bolaget var prognosläget osäkert under våren varför underskottet lyftes in i månadsrapporten först i juli. Från noll kronor i rapporten i juni till över 11 miljoner i underskott i juli, för att sedan öka till drygt 15 miljoner i underskott senare under hösten. Enligt styrelsens protokoll gav bolagets direktör muntlig information om att det förelåg en risk på intäktsidan vad gäller utförandeentreprenadavtalet, men detta framgår inte av de övriga styrelsehandlingarna. Detta utgör också ett reellt underskott i den meningen att överskottet på trafikavtalet enligt principavtalet inte kan täcka underskott på utförandeentreprenadavtalet.

Vi har noterat att bolaget redovisar olika resultat i de månadsrapporter som går till styrelsen jämfört med bolagets delårsrapporter. I delårsrapporten i augusti redovisas ett nollresultat. I den rapportering som går till styrelsen däremot i form av månadsrapporter redovisas det faktiska underskottet gentemot budgeten. Bolagets förklaring till delårsrapportens nollresultat är att bolagets under eller överskott skall regleras enligt självkostnadsprincipen, vilket bolaget menar ska gälla både mot Västtrafik och trafikkontoret.

Detta är korrekt vad gäller trafikavtalet. Eventuella underskott skall regleras genom att Västtrafik skjuter till medel. På motsvarande sätt skall eventuella överskott återgå till Västtrafik. När det gäller banunderhållet är situationen dock annorlunda. Av principavtalet framgår visserligen att den så kallade banavgiften ska baseras på självkostnadsprincipen. Banavgiften utgör Västtrafiks ersättning till trafikkontoret för banunderhåll. I denna del är det alltså Göteborgs Stad genom trafikkontoret och inte Göteborgs Spårvägar som är part i avtalet. Principavtalets självkostnadsprincip när det gäller banunderhåll avser alltså trafikkontorets kostnader. I principavtalet gäller att banavgiften ska regleras under en fyraårscykel så att banavgiften täcker de faktiska kostnaderna med iakttagande av självkostnadsprincipen.

Bolaget menar ändå att självkostnad ska gälla mellan Göteborgs spårvägar och trafikkontoret och att det framgår av AB04 (Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings-, och installationsentreprenader) och underhållsentreprenadavtalet. I det senare avtalet är Göteborgs Spårvägar AB och trafikkontoret parter och det reglerar utförandet av Spårvägens underhåll av bananläggningen.

Oavsett hur avtalet bör tolkas kan vi konstatera att det under året rått oenighet mellan bolaget och trafikkontoret när det gäller såväl tolkningen av avtalet som den ersättning trafikkontoret betalat ut under året till bolaget. Enligt uppgift från trafikkontoret beror detta bland annat på att Göteborgs Spårvägar under året inte på ett tillfredsställande sätt kunnat redovisa de kostnader bolaget uppger att de har haft. Under intervjuer uppges från bolagets sida bland annat att volymen arbetstimmar är lägre än vad prissättningen medger, vilket ger för låg upparbetad kostnad respektive intäkt genom projekten. Bolagets vd och ekonomichef har under våra intervjuer framhållit att de uppfattar underskottet som strukturellt. Med detta åsyftas förenklat att prissättningen inte speglar bolagets kostnader på

ett korrekt sätt. Det i sin tur har samband med planeringsförutsättningar och beräkning av volymer – bland annat beräkning av antal arbetade timmar med mera.

Sammantaget redovisas ett underskott för 2022 på cirka 15 miljoner på banunderhållet. I delårsrapport 2 i augusti redovisades dock ett nollresultat, med förklaringen att ett belopp som motsvarade underskottet bokats upp för motparten trafikkontoret. Enligt Göteborgs Stads regler för interna mellanhavanden inom koncernen har den part som har en fordran initiativskyldighet att stämma av fordran med motparten. Mot bakgrund av den ovanstående beskrivna tvisten gjordes ingen motpartsbokning på trafikkontoret.

4 Lekmannarevisorernas uppdrag och rapportering

Den kommunala revisionen är ett lokalt demokratiskt kontrollinstrument med uppdrag att granska den verksamhet som bedrivs i kommunerna.

Kommunalt ägda bolag granskas av lekmannarevisorer som utses av kommunfullmäktige. Eftersom Göteborgs spårvägar AB ägs gemensamt av Göteborgs stad och Västra götalandregionen utses en lekmannarevisor av Göteborgs kommunfullmäktige och en av regionfullmäktige i Västra Götalandsregionen. Revisorerna är oberoende och granskar på kommunfullmäktiges uppdrag och därigenom indirekt också för medborgarna.

Resultatet av lekmannarevisorernas granskning redovisas i granskningsrapporter och granskningsredogörelser.

Revisorerna genomför också särskilda granskningar som i regel rör flera bolag och nämnder. Dessa redovisas löpande under året till kommunfullmäktige i revisionsrapporter.

Revisorerna tar även varje år fram en årsredogörelse som sammanfattar den granskning som gjorts i kommunen under det aktuella året.

5 Språkbruk och revisionstermer

När revisorerna har genomfört en granskning lämnar de ofta rekommendationer till de granskade nämnderna och bolagen. Ibland lämnar de även revisionskritik.

Rekommendationer lämnas när revisorerna ser förbättringsområden i verksamheten. Rekommendationerna syftar till att utveckla och förbättra verksamheten.

Revisionskritik lämnas när revisorerna ser brister i verksamheten som är av mer allvarlig karaktär. Revisionskritik graderas genom begreppen erinran eller anmärkning. Anmärkning är allvarligast. När det gäller nämnderna kan en anmärkning lämnas med eller utan tillstyrkan om ansvarsfrihet.

Under kommande år följer revisorerna upp vilka åtgärder som nämnden eller bolagsstyrelsen har gjort för att följa revisorernas rekommendationer.

Stadsrevisionen

Postadress: Box 2141, 403 13 Göteborg

Besöksadress: Stora Badhusgatan 6

Göteborgs Stads kontaktcenter: 031-365 00 00, kansli: 031-368 07 00

stadsrevisionen@stadsrevisionen.goteborg.se

www.goteborg.se/stadsrevisionen

Revisionsenheten Västra Götalandsregionen

Postadress: 405 44 Göteborg

Besöksadress: Bergslagsgatan 2

Västra Götalandsregionen telefonväxel: 010 441 00 00

revision@vgregion.se

www.vgregion.se/revision